

प्रभाकर पाटील एज्युकेशन सोसायटीचे
कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, वेश्नु
अविभाग - रायगड

१ मे १९६० रोजी महाराष्ट्र राज्य स्वतंत्र झाले आणि त्यानंतर मराठी अ साहित्यवर्तुळात दैनिक-ग्रामीण स्त्रीवारी असे विविध प्रवाह उदयास येऊ लागले. १९६० ते १९८० हा काळ ग्रामीण साहित्यादरम्यान अभ्यासाच्या असे लक्षात येते की, या काळातील ग्रामीण साहित्य हे गावगाडा आणि परंपरा केंद्रस्थानी मानून अधिक विकसित व दृढमूल होत गेले. १९९० नंतरच्या जागतिकीकरणानंतर मात्र या ग्रामीण साहित्याच्या लक्ष अभिधान प्राप्त झाले. परंपरा शरण झालेला ग्रामीण समाज जागतिकीकरणाच्या प्रभावाने हादरून गेला. परिणामी नवनव्या ग्रामीण समस्या साहित्यातून चर्चेत येऊ लागल्या. वस्तुतेदारीची ग्रामीण चौकट तोंडून काढण्याच्या आयाभात स्वतःचे अस्तित्व शोधू लागला. अनेक प्रकल्पामुळे जमिनी गेल्या वेगवेगळ्या वाडकरी माणसांमधील नाते व्यवसायिक बनू लागले, संपत्तीतील वाटण्यावरून भावकरीतील मंद्य नव्याला काढून अशा अनेक ग्रामीण समाजाच्या समस्या ग्रामीण साहित्य चर्चेच्या प्रवाहात केंद्रस्थानी वनू लागल्या.

जागतिकीकरणानंतरच्या नव्वदोत्तरी ग्रामीण साहित्यात ग्रामीण माणसाच्या मूळदऱ्याच प्रश्नांपासून समाजासमोर उपस्थित केले. जागतिकीकरणाच्या विकासातून खेड्यांचा चेहरामोहराच बदलला. खेड्यातील सुशिक्षित तरुण शहरात स्थिरावून त्यांच्या जीवनातील बदल झाला. हे सर्व घडविलेले बदल जागतिकीकरणानंतरच्या ग्रामीण साहित्याने कथा, कादंबरी व कवितेच्या माध्यमातून नेमकेपणाने मांडले. या बदलाचा प्रसन्न शोधनिबंधातून आढावा घेतला आहे.

Key words : जागतिकीकरण, ग्रामीण मराठी साहित्य

उद्दिष्टे

- १) जागतिकीकरणानंतरच्या ग्रामीण मराठी साहित्याचा अभ्यास करणे.
- २) 'जागतिकीकरण' ही संकल्पना समजून घेणे.
- ३) 'ग्रामीण साहित्य' संकल्पनेचा उहापोह करणे.
- ४) जागतिकीकरणानंतर बदललेल्या ग्रामीण कविता, ग्रामीण कथा आणि ग्रामीण कादंबरीचा धाडोळा घेणे.
- ५) जागतिकीकरणानंतर बदललेल्या ग्रामीण साहित्याचे सूत्ररूपाने ठळक निष्कर्ष मांडणे.

प्रस्तावना-

भारत हा खेड्यांचा देश म्हणून सुप्रसिद्ध आहे. खेडे म्हणजे ग्राम आणि या ग्रामातील भागांतून सामूहिक, राजकीय, धार्मिक, शैक्षणिक, आर्थिक अशा समस्त समस्यांचा लेखाजोखा ग्रामीण साहित्य मांडून प्रसन्न. अनेक लेखकांनी व कवींनी कथा, कविता आणि कादंबरीच्या माध्यमातून ग्रामीण समाजाचे वास्तव्य प्रस्थापित समाजासमोर मांडून वैचारिक मंथन घडवून आणले. जागतिकीकरणानंतर या ग्रामीण साहित्यातून स्वल्प बदलू लागले. कष्टकरी समाज, बहजन समाज, आदिवासी यांना नवीन विचार करण्याची प्रेरणा मिळाली. परंतु त्यांची जीवनशैली तशीच मागास राहू लागली. अनेक गावे शहरीकरणाच्या विस्तारीकरणाना जाण्यात गेल्यात गावचा विकास झाला. सोई-सुविधा आल्या; परंतु अनेक शेतकरी कुटुंबांच्या जमिनी गेल्या. मिळालेले पैसा कर्ज फेडण्यात गेला. स्थानिक भूमिपुत्र तोकरी वाचून वंचित राहू लागले. असे सर्व जवळपास जागतिकीकरणानंतरच्या ग्रामीण साहित्यातून मांडले जाऊ लागले.

ग्रामीण साहित्य संकल्पना

ग्रामीण साहित्य वट्टल आपले मत प्रतिपादन करताना मराठी वाङ्मय क्षेत्रात डॉ. आनंद पाटील म्हणतात की, "ग्रामीण विभागाशी संबंधित असे जीवनाभूत ग्रामीण साहित्यातून व्यक्त होताना, ग्राम म्हणजे खेडगांव, तेशील जीवनपद्धती, तेशील समाज, त्या समाजाची वृत्तिप्रधान संस्कृती, त्यातील विविध

Overview of E-Governance

Prof. Mahesh Bichade (Dept. Of Pol.Sci.)

K.E.S.Laxmi-Shalini Women's college

88

ISBN no. 978-93-5196-096-4

Pimpri Tal. Alibag Dist- Raigad

Prof. Priti R. Patil (Dept. Of Commerce)

Priti23in@gmail.com

PNP college vashi Alibag

Abstract:

Government all over the world is in pursuit of information and communication technology based solution for facilitating good governance. E-Governance refers to the delivery of government information and services via the information and communication technology to citizens or businesses or governmental agencies. It is changing rapidly and it almost essential for the government to use the IT services in an effective way to provide hassle free services to the citizen. The purpose of this paper is to current status of e-governance in India. It is concluded that e-governance in India enable people to have efficient, effective, transparent and accountable services. E-governance should post all the necessary information on the government websites. All the developed nation of the world such as USA, UK, Canada, Australia and Singapore, have adopted IT in administration and government process. Developing nation like India, china, Sri Lanka, Philippines and brazil are implementing IT in their governmental sectors.

Keywords : Transparency, E-services, ICT, E-Governance, Accountability, participation.

Introduction :

Political system is incomplete without administration. According to the L. D. White, to achieve a certain goal coordination and cooperation of the many people means the administration. Such administration exists in every country. In the context of what the government has done in recent time public work is called Public administration. Specially democratic country. According to Waldo, "Public administration means an art and science of affairs of the state. As time went on public administration became widespread. And therefore Luther Gulik express the POSDCORB approach, which stand for P-Planning, O-Organization, S-Staffing, D-Directing, Co-Coordination, R- Reporting, B-Budgeting. The administration investigates the need for new invention and new administrative skills that arrival of science and technology, therefore new changed needed in governance. The movement for this new democratic public administration movement, which started in US in the 1970. There is a need to understand administrative Science. It is previously decided at the "Minnowbrook" conference in 1968. In view of this "Marenee" edited the book "Towards a New Public Administration. The book also contained information about the new public administration. According to new features

"Journal of Research & Development" A Multidisciplinary International Level Refereed and Peer Reviewed Journal.
Impact Factor-2.263, ISSN- 2230-9378, December 2021, Volume-12, Issue-18
Mahatma Phule, Rajawshi Shahu Maharaj and Dr. B. R. Ambedkar Thoughts and works

महात्मा फुले यांचे कृषी क्षेत्रातील योगदान

डॉ. रसिका महेंद्र म्हात्रे

सहाय्यक प्राध्यापक, अर्थशास्त्र विभाग, पी. एन.पी. वरिष्ठ महाविद्यालय वेन्ची अलिबाग

rasikamhatre83@gmail.com

प्रस्तावना:-

भारत हा कृषिप्रधान देश म्हणून आजही ओळखला जातो. भारतीय जनता आजही उत्पन्नाचे आणि उदरनिर्वाहाचे साधन म्हणून शेती क्षेत्रावर अवलंबून आहे. १९ व्या शतकात भारतात परिवर्तन आणि सामाजिक सुधारणा घडवून आणणारे विविध समाज सुधारक होऊन गेले. त्यात महात्मा ज्योतीराव फुले यांचे नाव अग्रक्रमाने घ्यावे लागेल. फुले हे आद्य समाज सुधारक तर होतेच परंतु द्रष्टे व कृतीशील विचारवंत अशीही त्यांची ओळख आहे. त्यांनी धर्म, समता, शैक्षणिक, सामाजिक, राजकीय, आर्थिक व सांस्कृतिक संघर्ष अशा विविध क्षेत्रात स्वतःच्या विचारांचा ठसा उमटविलेला होता. विशेषतः महाराष्ट्र राज्यातील कृषी क्षेत्रातील त्यांचे विचार उल्लेखनीय आहेत. महात्मा फुले यांनी १८ व्या शतकात शेतीविषयक मांडलेल्या प्रश्नांना आज २१ व्या शतकातही आपण सामोरे जात आहोत म्हणूनच प्रस्तुत संशोधन पर लेखात महात्मा फुले यांच्या कृषिविषयक विचारांचा आणि शेतकऱ्यांना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करण्यासाठी सुचविलेल्या उपाययोजनांचा मागोवा घेण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

संशोधनाची उद्दिष्ट्ये:-

1. महात्मा फुले यांच्या शेतीविषयक विचारांचे अध्ययन करणे.
2. महात्मा फुले यांनी शेतकऱ्यांची स्थिती सुधारण्यासाठी मांडलेल्या उपायांचा अभ्यास करणे.
3. महात्मा फुले यांची शेतीविषयक भूमिका समजून घेणे.

संशोधन पद्धती:-

महात्मा फुले यांनी मांडलेल्या कृषी विषयक विचारांचे विश्लेषण करण्यासाठी वर्णनात्मक पद्धत वापरली आहे तसेच दुय्यम साधनांचा आधार घेऊन (संदर्भ ग्रंथ, संशोधनपर लेख, पुस्तके, नेट) लेखाची मांडणी केलेली आहे.

पार्श्वभूमी:-

पेशवाईच्या काळात सरंजामदार, पेंडारे, कर वसुली अधिकारी यांच्या जाचाला जनता त्रासलेली होती. शेतकऱ्यांवर नवे कर लादलेले होते. शेतकऱ्यांकडून वसूल केलेला पैसा शासन ऐतबाऊ बर्गावर खर्च करीत होता. शेतसारा वमूल करण्याचा अधिकार सावकार पाटील व मामलेशर यांना होता. सावकारी व्यवस्था अस्तित्वात होती. शेती ही सामूहिक मालकीची होती. इ. स. १८१८ मध्ये पेशवाईचा अस्त झाला. त्यानंतर भारतावर ब्रिटीशांचे राज्य अस्तित्वात आले. ब्रिटीशांनी शेती क्षेत्रात नवीन बदल केले असले, लोकोपयोगी योजना राबविल्या असल्या तरी त्यांनी भारतीय जनतेची आर्थिक पिळवणूक करण्याचे धोरण स्वीकारले. शेतसारा वाढविताना, शेतीचे व्यापारीकरण झाल्याने बाजारपेठेत धान्याची उलाढाल करणारे कमिशन एजंट, आडते व सावकारीचे संकट निर्माण झाले. अशा प्रकारे चहूबाजूंनी नाडलेल्या शेतकऱ्यांची वाताहत पाहिलेले आवश्यक होते. शेतकरी आणि कृषी क्षेत्राची प्रगती साधल्याशिवाय देशाचा विकास होणार नाही याची जाणीव फुले यांना होती म्हणूनच त्यांनी शेती विषयक आपले परखड विचार गुलामगिरी, शेतकऱ्यांचा असूड व इशारा यांसारख्या ग्रंथातून मांडलेले आहेत. फुले यांची शैक्षणिक दृष्टी व शेतकऱ्यांची पिळवणूक

विद्येविना मती गेली, मतीविना नीती गेली, नीती विना गती गेली, गती विना वित्त गेले, वित्त विना शुद्ध खचले इतके अनर्थ एका अविद्येने केले. या त्यांच्या उत्कीर्ण शिष्या नसेल तर सार्वत्रिक कशी दुरावस्था झाली आहे याची कल्पना येते. शेतकऱ्यांना आर्थिक विचंचनेतून बाहेर फाडायचे असेल तर शेतकऱ्यांनी शिक्षणाची कास धरली

दलित साहित्य आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

डा. बसवराज गैवडा बोरकडे

रपाकर पाटील एज्युकेशन सोसायटी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वेन्वी, ता. अलिबाग, जि. रायगड.
rajuborkade@gmail.com

प्रस्तावना:-

भारतीय समाज हा जातीवाचक आहे. एक जात व साडेबाराचा पोटजातीच्या हुजारी जातीच्या जंजाळात हिंदू भयानाचा हजारी वर्षापासून जाणीपूर्वक अडकवून ठेवण्यात आलेले आहे. या जाती एवढ्या घट्ट आहेत कि भयवान यौतक कुटूंब वंतर परिवर्तनाची मोठी चळवळ मुळात येथे यशस्वी ठरू शकली नाही. अर्वाचीन काळात पहिल्या प्रकाशनाच्या जुने धर्मोपदेश, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी तर सामाजिक चळवळीत क्रांतीच घडवली. वातकायुक्तके अंधारात राहणाऱ्या कोट्यावधी बांधवना त्यांनी प्रकाशाच्या वाटेवर आणून सोडले व वास्तववादी शिवाय यशस्वी करून दिले. हजारी वर्षापासून जो सामान्य ज्ञान, सत्ता व संपत्तीचा अभावी गुलामी सोसत आलेला आहे अशा समाजात यापूर्वी म्हणून जसे करण्याचा संकल्प डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केला. त्यासाठी त्यांनी शिक्षा, संघर्ष करा व वैचारिक जीवन हा मूलमंत्र देऊन त्यांच्या चेतना निर्माण केली.

निष्कर्ष:-

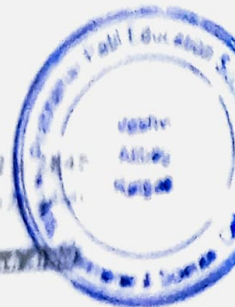
1. बौद्ध धर्मात असलेल्या स्वातंत्र्य, समता व बंधुता अशा आधुनिक व लोकशाही व्यवस्थेत पोषक असल्यामुळे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी बौद्ध धर्म निवडला.
2. आधुनिक भारतीय इतिहासातील सर्वात मोठे रक्तपातविरहित समाजक्रांती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या धम्मरीक्षा मुळे घडून आली.
3. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आधुनिक मूल्यांनुसार नव्या बौद्ध धर्माची मांडणी केली.
4. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दिलेल्या नव्या धर्मामुळे पैशाचा सामाजिक, धार्मिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व वैचारिक जीवनात आमूलाग्र परिवर्तन घडून आले.

उपिष्टो:-

1. दलित साहित्य वाचक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांच्या अभ्यास करणे.
2. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या परिवर्तनवादी विचारांच्या अभ्यास करणे.
3. दलित समाज सुधारणा करत असताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना आलेल्या अडचणींचा अभ्यास करणे.
4. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेल्या दलित साहित्य सुधारणांच्या चिकित्सक अभ्यास करणे.
5. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय दलित साहित्य हा एक रसरशीत आणि वास्तववादी असा साहित्य प्रवाह सादर केला आहे हे आलेले आहे आज दिसणारा

सादरील मराठी साहित्य प्रवाहात दलित साहित्य हा एक रसरशीत आणि वास्तववादी असा साहित्य प्रवाह सादर केला आहे हे आलेले आहे आज दिसणारा प्रवाह दलित साहित्याच्या प्रवाह यांचे जाणे त्यांच्या निर्मिती प्रक्रियांच्या आढावा घेणे महत्त्वाचे ठरले डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा प्रभाव आणि त्यांच्या तत्त्वज्ञान आतूनच हे सत्य उगम पावल्याचे आपणाला दिसते विज्ञान काय सांस्कृतिक व नैतिक विविधता असणाऱ्या भारताला घटनेच्या यात बांधून ठेवण्याचे काम डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेले आहेत तज्ञ जरी ती तज्ञ पत्रकार संपादक विधीत अज्ञान बंधनात राहून अन्याय व्यवहार आणि गुलामगिरी सहन करत होते त्या दलित समाजाला आत्मभान देऊन त्यांना विकासाच्या मुख्य प्रवाहात घेऊन घेऊन त्यांना त्यांचे अधिकार व हक्क परत मिळवून देणारे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे महान समाजसुधारक आहेत.

संघर्ष हा त्यांच्या जीवनाचा अविनायक भाग होता आयुष्यभर त्याने संघर्ष केला जाती व्यवस्थेविरुद्ध संस्कृती विरुद्ध समाज व्यवस्थेविरुद्ध त्यांच्या संघर्ष अविरत सुरू राहिला जे जे वाईट आणि अन्य कार्यकर्ते त्या सर्वांवर ग्राहकाने आणि चांगल्या गोष्टींचा स्वीकार करणे व त्या अंगीकृत करणे हा त्यांचा स्थायीभाव होता त्यांच्या संदर्भात योगेंद्र मेथाम असे म्हणतात की डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या जीवनातील सारी भाग प्राशन केले ते मुर्खता ही प्रकार बनले तेजस्वी कणखर बनले आणि माणसाला माणूस न लेखणाऱ्या दृष्टी जूलमी रूढी परंपरा हिंदू संस्कृती व धर्म सत्ता याविरुद्ध ते तूटून पडले रणांगणावरील एखादी शूरवीरांच्या बाणाने ते आयुष्याच्या शेवटच्या

Phytochemical Screening And Determination of Bioactive Constituents of Methanolic Leaf Extract of *Ziziphus jujuba* (Mill.)

Tanmay Patil* and Shahana Khan

Department of Botany, The Institute of Science Mumbai 400012

*Corresponding Author E-mail: tanmaypatil34@yahoo.co.in

Received: 5/03/2021 | Revised: 7/04/2021 | Accepted: 12/04/2021

ABSTRACT

Knowledge of the chemical constituents of plants is desirable for understanding the medicinal value and for its application in treatment of various diseases. The present study was carried out to determine the bioactive components of *Ziziphus jujuba* (Mill) leaves using Perkin-Elmer Gas Chromatography–Mass Spectrometry. The mass spectra of the compounds found in the extract was matched with the National Institute of Standards and Technology (NIST) library. GC-MS analysis of methanolic extract of *Ziziphus jujuba* leaves revealed the existence of Squalene (29.57), Octadecenoic acid (z)/phenylmethyl ester (28.65), Isomenthol (27.64) and 2-hexadecen-1-ol, 3,7,11,15-tetramethyl (14.14). This study will offer a platform for the production of herbal medicines for various ailments by using *Ziziphus jujuba* leaves.

Keywords: *Ziziphus Jujuba* (Mill), Phytochemical screening, GC-MS analysis

INTRODUCTION

Herbs and plants have been used for medical or therapeutic purpose long before recorded history. They have been the basis of almost all traditional medicine systems throughout the world for thousands of years and continue to provide mankind with new remedies in the form of herbal medicines. In recent years the use of plants in the management and treatment of diseases has gained considerable importance. Plants and fruits are considered as one of the main sources of biologically active compounds. An estimate of the World Health Organization (WHO) states that around 85

90% of the world's population consumes traditional herbal medicines (Cheng et al., 2000).

Plant products have been part of phytomedicines since time immemorial. These can be derived from any part of the plant like bark, leaves, flowers, roots, fruits, seeds etc., i.e. any part of the plant may contain active components. Herbal medicines have become more popular in the treatment of many diseases due to popular belief that green medicine is safe, easily available and with fewer side effects.

Cite this article: Patil, T., & Khan, S. (2021). Phytochemical Screening and Determination of Bioactive Constituents of Methanolic Leaf Extract of *Ziziphus jujuba* (Mill.), *Ind. J. Pure App. Biosci.* 9(2), 34-40. doi: <http://dx.doi.org/10.18782/2582-2845.8655>

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Analysis of Interrelation Between Business and Environment

Mahesh Ravindra Bendre

Asst. Prof., Dept. of Commerce,
Prabhakar Pelli Education Society's
Arts, Commerce & Science College
Vashvi-Alibag
Email - bendremahesh1612@gmail.com

Dr. Prem Bhagwan Acharya

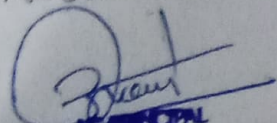
Asst. Prof., in Commerce,
J.S.M. College
Alibag - Raigad

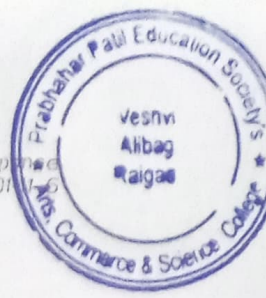
Email - prembism@gmail.com

Abstract :-

Business and Environment are very important and closely related. Well-known concept environment considerable mean more, just a natural or natural elements. Environment concept is used in business widely. The factors surrounding business are good and bad and less than obvious. Therefore in recent decades, the environment has gain unique importance in modern business. The combination of these two factors can lead to success or failure of the business. The business environment is closely linked to the factors and conditions affecting the business. There are different types of factors found around the business, mainly these component are internal and external in nature. While these factors do not directly or indirectly affect the business. Workers, Consumers and Investors as well as various laws, customs and policies etc. also affect the business organization. Also the internal and the external environment of business also have good and bad effect on the business. Business organization have limited control over internal factors. Business organization have to make various decisions in their daily activities. It is very important for a businessman to be efficient in environmental factors, when deciding, how product to sale and where to sell it. Businessman need to closely monitor the external factors affecting the business are outside the control of the business organization. These factors vary according to different environmental policies in the country. For Example, Social environment, Cultural environment. The traditionalism and purchasing power of consumers may vary between India and the United States. That's why multinational companies like MacDonal have transformed the product in the way consumers consume goods in India.

Important Definitions by some scientist -

Principal
Prabhakar Pelli Education Society's
Arts, Commerce & Science College
Vashvi - Alibag

IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON THE INDIAN ECONOMY

Mahesh Ravindra Bendre

Prabhakar Patil Education Society's Arts, Commerce, Science College, Veshvi-Alibag

E-mail id: bendremahesh1612@gmail.com (M) 9922827693, 8446711075

Abstract:

In order to build a country's economy, it needs to have sufficient resources to strengthen its means of income. Once the economy is established, all the income factors in those countries have to be reconciled with the expenditure. It would be wrong to say that the country has only an abundance of money and that the economy is strong. However, the economy is boosted by the resources purchased using this money, like infrastructure, complementary tools for the service sector etc. Only when the cycle of income-generating resources is running smoothly is it possible to adjust the situation elsewhere in the country. The situation in the country is somewhat uncertain. Uncertainties like earthquakes and tsunamis cause huge damage to the country. But if the scale is globally dire, the means of earning an alternative income will be shut down. Currently the same situation has arisen in the year 2020. This situation has hardly hit the economy of an agrarian and developing country like India. The paper seeks to examine the factors on which the country's economy is based, the means of earning a living, and the impact it has had on human life. It also studies how the deadly corona virus, which has spread across India, is affecting the economy. In this research paper we tried to investigate the economic issues in India especially due to Covid - 19 stand for novel coronavirus.

Keywords: Lockdown, Losses, Impact, pandemic, curfew

Introduction:

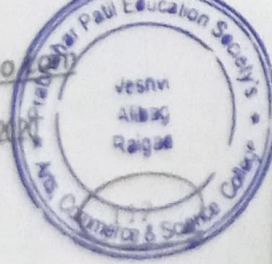
Corona viruses have been infected in 215 countries over the world. Born in the Chinese city of Wuhan, the virus has created a dangerous situation around the world. On December 31, 2019, the Wuhan city of China was informed the outbreak of the Novel Corona virus. On January 7, 2020, it was discovered that the virus had spread worldwide. Then on January 31, 2020, this virus entered in India. At the time, it was temporarily renamed 2019 - nCov. Many people in the country were affected by this giant and many of them came from abroad. The government had to take drastic steps to prevent the spread of the virus. After the virus spread to India, it became clear that the virus was spread through human contact. Moreover, the government had to take tough decisions like lockdown in the situation as there was no concrete treatment or medicine to eradicate the virus. The decision was taken to lay off work mainly on workers working in industries and businesses required to run the country's economy. The closure also put restrictions on taxes, and hence the government's main source of income get locked. Along with industry, there were personal crises for workers in the service sector.

India, which has an agrarian economy, used its income from agribusiness to take steps towards progress. However, due to the outbreak of this novel corona virus, a decision like a curfew was taken in the country. As a result, agricultural laborers were restricted from coming to work. However employees in the service sector, such as banks, had to work hard to exchange money. Due to this pandemic, huge losses were incurred in various sectors.

Objectives of the study:

- To introduce impact of other countries to India due to covid-19.
- To study the impact of various income gaining sector.
- To study the impact of pandemic on human life cycle.

अंतरराष्ट्रीय संगोष्ठी, इक्कीसवीं सदी में हिंदी साहित्य और मिडिया का बदलता स्वरूप, 06 मार्च, 2021
वेबीनार विशेषांक प्रकाशन दिनांक-रविवार, 15 अगस्त 2021

ISSUE- webinar special

IMPACT- SJIF-6.556,

IIFS-4.126,

ISSN-2454-6283

रमणिका गुप्ता जी ने अपनी आत्मकथा 'हावसे' में जमींदारी पद्धति का वर्णन किया है की किस प्रकार जमींदार औरतों को अपने हवस का शिकार बनाते हैं। पुरुष का दोष होते हुए भी औरत खुद को कोसती थी। इस प्रकार स्त्री और पुरुष में किस प्रकार भेद किया जाता है यह दर्शाया गया है। यह भी नारी विमर्श का मुद्रा रहा है।

'दोहर अभिशाप' की कौसल्या पढ़ी-लिखी होने के बावजूद भी पति के अत्याचार सहती है। पति देवेन्द्र कुमार के अत्याचारों से तंग आकर पति के खिलाफ अदालत में चली जाती है और अपनी देखभाल के लिए महीने की पैसे की मांग भी करती है।

सारे महिलारें उच्च शिक्षित हैं। सारी घर-गृहरित बनाने के लिए कम पर जाती हैं। पूरी शक्ति इसी में लगनी पड़ती है। पति का सहयोग मिलता तो शायद वह और जँचाइयों को छूती। अब महिला आत्मकथाकारों की आत्मकथा में नारी पर किये जानेवाले अन्याय-अत्याचार, उनका शोषण, अवहेलना, लिंगभेद, बंटियों और रिश्तों की स्थिति आदि समस्याओं को उदाया गया है। इन आत्मकथाओं के माध्यम से महिलाओं ने समाज को नई दिशा देखाने का और शिक्षा लेकर आत्मनिर्भर बनने का संदेश भी मिलता है।

संदर्भ

1. बृहद् बावड़ी, पद्मा सचदेव, पृ.क्र. 274

2. और और औरत, कृष्णा अग्निहोत्री, पृ.क्र. 21

46. इक्कीसवीं सदी में साहित्य का बदलता स्वरूप

- प्रो. पल्लवी गुप्ते पाटील

हिन्दी विभाग, पी.एन.पी. कॉलेज वेरुडी-अलिबाग

साहित्य वस्तुतः भाषा का विज्ञान है और कुछ नया भाषा एक ओर हमारे दैनिक जीवन में संप्रेषण का माध्यम बनता है तो दूसरी ओर सृजनत्मक उत्पादन बनते हुए वह अतीत में संचित ज्ञान को मानव जीवन के भविष्य के लिए संरक्षित भी करता है। इस तरह वह बहुविध भूमिका का स्थान करती है। साहित्य अतीत के साथ वर्तमान को जोड़ते हुए भविष्य की ओर संचरण करता है।

21वीं सदी साहित्य का विकास-मुद्रा है। इस दौर में नये-नये परिवर्तन आए हैं। इसलिए हमें यह नहीं भूलना चाहिए कि मानव इतिहास में जो भी विकास हुआ है वो साहित्य के क्षेत्र में हुआ है। भाषागत अध्ययन, अध्यापन और विश्लेषण के तकनीकी का उपयोग सरलता से किया जा सकता है। साहित्य अर्थात् सबका हित। साहित्य और समाज एक ही सिक्के के दो पहलू होते हैं। एक के बिना दूसरे के अस्तित्व की परिकल्पना कोई अर्थ ही नहीं रह जाता है।

प्रस्तुत शोध पत्र के माध्यम से इक्कीसवीं सदी साहित्य की पड़ताल करने का प्रयास किया गया है। हम जानना है कि साहित्य समाज का दर्पण होता है। इसलिए समाज की यथार्थ तस्वीर कृतियों में अंकित करना साहित्य का मूल उद्देश्य होता है। वर्तमान दौर में जीवनमुल्यों तथा सामाजिक एवं वैयक्तिक प्रतिमानों में आए बदलाव के कारण साहित्यकार को जिन चुनौतियों से होकर गुजरना पड़ता है, उनपर एक आम साहित्यप्रेमी को नजर से इस आलेख में मंथन करने का प्रयास किया गया है -

आज साहित्य के सामने सबसे बड़ा सफर सृजन का ही है। कभी समय था कि, तुलसी जैसे लोग रामचरितमानस का वृहद ग्रंथ की रचना का उद्देश्य 'स्वात-सुखाय तुलसी नमुन्या गाथा' बताते थे। पंत जैसे रचना धर्मी ने कहा कि 'दियों की पहला कवि, आह से उपजा होगा पहला गान/ उमड़कर आँसू से चुपचाप बही होगी कविता अनजान' लेकिन आज धनीमूलक पंथ जो रवत- सृजन का रूप ले ले वह कहाँ है? सवेदनाजी का समाज

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे महिला सक्षमीकरण

डा. विमिंद लंकाटी पाडवे

पी एन पी महाविद्यालय अविनाय, जि. रायगड.

प्रस्तावना:-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय महिलांसाठी अनेक महात्वाचे कार्य केलेले आहेत ते भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार म्हणून ओळखले जातात त्याच प्रमाणे ते स्त्रियांचे कैबारी मुद्दा होते असे म्हटले तर बाबणे ठरणार नाही. महिलांची परिस्थिती हे गुनामाभारही होती कारण परंपरेने आलेल्या धर्मग्रंथांनुसार महिलांना लगे कामाचे सामत होते. स्त्रियांची गुनामगिरीतून मुक्ता करायची असेल तर धर्मग्रंथ व बाईट लडी परंपरा यांना सुगमन दिन्याशिक्षण कोणत्याही भारतीय महिलांचा विकास होणार नाही असे बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ठाम मत होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतीय महिलांच्या सक्षमीकरणासाठी दोन राखे वापरली ते म्हणजे कायद्याचे व चळवळीचे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्त्रियांच्या गुनामगिरीचा अंत करण्यासाठी आवश्यक असलेले तत्त्वज्ञान या चळवळीला दिले आणि त्यामुळे विविध कथांपासून गुनामगिरी मध्ये असलेल्या महिलांची मुक्ता झाली.

बुद्दिके:-

1. भारतीय समाजातील स्त्रियांचेर बंधने होती.
2. समाजातील महिलांची परिस्थिती ही सुधारनी पाहिजे असे बाबासाहेब आंबेडकरांना वाटत होते.
3. स्त्रियांना समाजता देण्यासाठी बाबासाहेब आंबेडकरांनी महत्वाचे प्रयत्न केले.
4. बाबासाहेबांच्या कार्यामुळे भारतीय महिला मक्षम बनल्या.
5. तत्कालीन कानबंडातील भारतीय महिलांना फक्त चूल आणि मूल एवढेच काम होते.

उद्दिष्टे:-

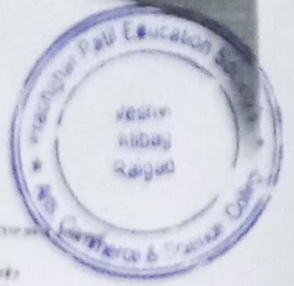
1. महिला सक्षमीकरण यावर बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा अभ्यास करणे.
2. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या परिवर्तनवादी विचारांचा अभ्यास करणे.
3. स्त्रियांच्या सुधारणा करत असताना बाबासाहेब आंबेडकरांना आलेल्या अडचणींचा अभ्यास करणे.
4. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेल्या महिलांच्या सुधारणांचा चिकित्सक अभ्यास करणे.
5. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय महिलांना कायद्या मधून दिलेल्या अधिकारांचा अभ्यास करणे.

भारतीय समाजातील स्त्रियांचा दर्जा :-

भारतीय समाजव्यवस्थेत स्त्रियांच्या शोषणाचे जेवढ्या पद्धतशीरपणे यंत्रणा उभी करण्यात आली व विकसित करण्यात आली तेवढी जगाच्या इतर कोणत्याही देशात व समाजात आढळणार नाही. भारतीय स्त्रीला गुनाम ठरवून तिचा कायम दुय्यम आणि गुनामीची जागा देण्यात आले होती, कोणतेही अधिकार महिलांना तत्कालीन कानबंडामध्ये धमनि दिलेले नव्हते या सर्व गोष्टींमुळे बाबासाहेब आंबेडकरांना महिलांना सर्व अधिकार मिळावे असे वाटत होते. तत्कालीन कानबंडातील समाजव्यवस्था आणि धर्म व्यवस्थेचा विचार करत असताना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना महिलांच्या सुधारणा करण्याची गरज वाटली, महिलांच्या सुधारणा मान्याशिक्षण देश सुधारणार नाही असे बाबासाहेब आंबेडकरांना मत असत. त्यामुळे बाबासाहेब आंबेडकरांनी महिलांना कायद्याच्या स्वरूपात अधिकार दिले कारण या शिक्षण देशातील कोणत्याही महिलांचा विकास होणार नाही असे बाबासाहेब आंबेडकरांचे ठाम मत होते. तत्कालीन कानबंडामध्ये भारतीय समाज हा मनुस्मृती वर आधारित चालत होता त्यामुळे भारतातील कोणत्याही महिलांना कमवाही अधिकार नव्हता. भारतीय महिलांना सर्वप्रथम शिक्षणाचा अधिकार देणाऱ्या महात्मा फुले यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आपले मुक्त धानत असत, आणि त्याच महात्मा फुले यांचे स्वप्न बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय राज्यघटनेमध्ये महिलांना अधिकार देऊन पूर्ण केले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्त्रियांच्या अधिकारांविषयी विचार :-

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे स्त्री पुरुष समानतेच्या विचाराचे होते. पुरुषांनी काहीही केले तरी सामते परंतु महिलांवर मात्र बंधने का घातले जातात असे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणत असत. भारतीय स्त्रियांना मुद्दा मक्षम बनवणे पाहिजे कारण त्याशिवाय भारताचा कोणताही विकास होणार नाही असे बाबासाहेब आंबेडकर यांनी नमूद केलेले आहे. बाबासाहेब आंबेडकरांना सर्व महिला ह्या पुरुषप्रमाणे समान आहेत असे वाटत होते स्त्री-पुरुषांना समान हक्क व दर्जा

महात्मा कुंभे आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे स्त्री मुधारणाविषयक कार्य

डा. मिलिंद अह्मी घाडगे

प्रभाकर पाटील एज्युकेशन सोसायटी कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, वेन्डी,

या विभाग, त्रि. रायगड

milind.ghadge28@gmail.com

इस्तावना -

भारतामध्ये स्त्री उद्धाराच्या चळवळीची मुरुवात प्राचीन काळात गौतम बुद्धानी केली. आधुनिक काळात म्हणजे १८ व्या शतकात युरोपातील प्रबोधनाचे वारे भारतात वाहू लागले. या प्रबोधनात अनेक समाजमुधारकांनी समाजमुधारणेच्या कार्यात वाहून घेतले. राजा राम मोहन रॉय यांनी समाजमुधारणेची मुरुवात केली अमली, दंगी व बाबरीत महात्मा कुंभेचे नाव अग्रक्रमाने घ्यावे लागते. केशवचंद्र सेन, महर्षी कर्वे, पंडिता रमाबाई, माविरीबाई कुंभे अशा अनेक नावांची वही लागते, परंतु स्त्री मुधारणेच्या बाबतीत महात्मा कुंभेचा वारसा नव्या अर्थाने पुढे वापरण्याचे कार्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केले.

मोक्षनिबंधाची उद्दिष्टे -

- १) महात्मा कुंभे यांच्या स्त्री विषयक मुधारणांचे मूल्यमापन करणे.
- २) महात्मा कुंभेचे स्त्री शिक्षणविषयक कार्य समजून घेणे.
- ३) डॉ. बाबासाहेबांनी स्त्री मुधारणेसाठी केलेले कार्य अभ्यासणे.

मोक्षनिबंधाची मूळीतके -

- १) वर्णभेदबन्धनेतून व जातीव्यवस्थेनून अनेक प्रकारच्या सामाजिक समस्या निर्माण झाल्या होत्या.
- २) महात्मा कुंभेनी ब्राह्मणी संस्कृतीना मूल्यशोधक चळवळीच्या माध्यमातून पर्यायी संस्कृती उभी केली.
- ३) महात्मा कुंभे यांना गुरुमधानी मानलेल्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्त्री शिक्षणावर भर दिला.
- ४) हिंदू कोड विनामुळे शिष्यांना सामान अधिकार प्राप्त झाला.

विश्लेषण -

महात्मा कुंभेचा स्त्री-पुरुष विचमतेमा नकार -

धर्मग्रंथे, पुराणे यांच्याद्वारा संस्कृती व्यवहाराची उभारणी करून जातीसंस्था व पुरुष प्रधानता यांचे पोरब झाल्यात अर्थाने केले. महात्मा कुंभे यांनी या ग्रंथ आणि पुराणांनाच हल्ल्याचे लक्ष बनवले. ब्राह्मणी धर्म, जातीसंस्था आणि शिवाचरणा अत्याव समाजात दृढ करण्यासाठी अनेक प्रकारचे लेख ब्राह्मणांनी धर्म ग्रंथात लिहिले असे त्यांचे विचमन आहे.

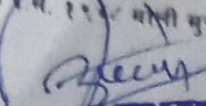
१) ब्राह्मणी पुरुषांनी आपल्या जातीच्या स्त्रियांसाठी वनाचट, घनमची धर्मपुस्तकात शिष्यांविषयी असे आपघतत्वाची लेख करून ठेवण्यामुळे शिष्यांना अत्यावाने वागविले जाते.

२) अली महात्मा कुंभेची पीतामा आहे. स्त्रीयांसाठी शय्या, आसन, अलंकार, काम, क्रोध, कुटीवता, होरुधाच व दुराचारण वा मोठी मनुने मागितल्या.

३) 'स्त्री स्वभाव' व 'स्त्री चरित्र' या स्त्रीतांमधून ब्राह्मणी व्यवस्थेने पुरुषांच्या तुलनेत शिष्यांना दुर्गुणी व अविचार मनुष्याची प्रतिवेचा की घन उभा केला होना ती दुर केला आणि पुरुषांच्या स्वभावातील दोषच चळवळ्यावर दाखले वापरवारे आहेत असे मागून त्या तुलनेत त्यांनी शिष्यांची मुषतः वेपळ, मसाचारी, पिडस्त अशी मनुषुची प्रतिभा उभी केली

महात्मा कुंभे यांचे स्त्री-शिक्षणविषयक कार्य-

शिष्यांना मुवामागितून मुन करायचे असेल तर विना आजपर्यंत संघ केलेले शिष्यांमध्ये दाखाने उपचमने लेने पाहिलेले असे महात्मा कुंभेनी ओळखले त्यामुळे त्यांनी मुनींची पहिली शाळा पुणे येथे इ.स. १९१० साली मुन केली

Principal
Pimpri Chinchwad Education Society
Arts, Commerce & Science College
Vastred - Alibay

भारतीय महिलांचे उद्धारक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

प्रा.मिलिंद व्यंकटी घाडगे

पी एन पी महाविद्यालय अलिबाग, जि. रायगड.

मो. ९१३०१४९४८६, mlind.ghadge28@gmail.com

प्रस्तावना:-

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय महिलांसाठी अनेक महत्वाचे कार्य केलेले आहेत ते भारतीय राज्यघटनेचे जसे शिल्पकार म्हणून ओळखले जातात त्याच प्रमाणे ते स्त्रियांचे कैवरी मुद्दा होत असं म्हटले तर वाक्य उरणार नाही. महिलांची परिस्थिती हे गुलामांसारखी होती कारण परंपरेने आलेल्या धर्मग्रंथानुसार महिलांना तसे वागावे लागत होते.

स्त्रियांची गुलामगिरीतून मुक्तता करायची असेल तर धर्मग्रंथ व वाईट रूढी परंपरा यांना झुगारून दिल्याशिवाय कोणत्याही भारतीय महिलांचा विकास होणार नाही असे बाबासाहेब आंबेडकर यांचे ठाम मत होते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी भारतीय महिलांच्या सबलीकरणासाठी दोन शस्त्रे वापरली ते म्हणजे कायद्याचे व चळवळीचे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्त्रियांच्या गुलामगिरीचा अंत करण्यासाठी आवश्यक असलेले तत्त्वज्ञान या चळवळीला दिले आणि त्यामुळे कित्येक वर्षांपासून गुलामगिरी मध्ये असलेल्या महिलांची मुक्तता झाली.

गृहितके:-

1. भारतीय समाजातील स्त्रियांवर बंधने होती.
2. समाजातील महिलांची परिस्थिती ही सुधारली पाहिजे असे बाबासाहेब आंबेडकरांना वाटत होते.
3. स्त्रियांना समानता देण्यासाठी बाबासाहेब आंबेडकरांनी महत्वाचे प्रयत्न केले.
4. बाबासाहेबांच्या कार्यामुळे भारतीय महिला सक्षम बनल्या.
5. नव्याने कालखंडातील भारतीय महिलांना फक्त चूल आणि मूल एवढेच काम होते.

उद्दिष्टे:-

1. महिला सक्षमीकरण यावर बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांचा अभ्यास करणे.
2. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या परिवर्तनवादी विचारांचा अभ्यास करणे.
3. स्त्रियांच्या सुधारणा करत असताना बाबासाहेब आंबेडकरांना आलेल्या अडचणींचा अभ्यास करणे.
4. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी केलेल्या महिलांच्या सुधारणांचा चिकित्सक अभ्यास करणे.
5. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी भारतीय महिलांना कायद्या मधून दिलेल्या अधिकारांचा अभ्यास करणे.

भारतीय समाजातील स्त्रियांचा दर्जा :-

भारतीय समाजातून स्त्रियांच्या शोषणाचे जेवढ्या पद्धतशीरपणे यंत्रणा उभी करण्यात आली व विकसित करण्यात आली तेवढी जगाच्या इतर कोणत्याही देशात व समाजात आढळणार नाही. भारतीय स्त्रीला गुलाम ठरवून तिला कायम दुय्यम आणि गुलामीची जागा देण्यात आले होती, कोणतेही अधिकार महिलांना नव्याने कालखंडामध्ये धर्माने दिलेले नव्हते या सर्व गोष्टीमुळे बाबासाहेब आंबेडकरांना महिलांना सर्व अधिकार मिळावे असे वाटत होते.

PRINCIPAL

जागतिकीकरण आणि आगरी कविता

प्रा. नयला मिलीन पाटील

(संशोधक विद्यार्थी-मराठी विभाग-पूर्व विभाग)
पी एन पी महाविद्यालय, वेष्टी-अलिबाग, रायगड

गोपबारा -

१९९० साली आंतरराष्ट्रीय इबाबामुळे जागतिक सत्ता स्पर्धेत टिकून राहण्यासाठी भारताने नवे आर्थिक धोरण स्वीकारले त्यातूनच पुढे खाजगीकरण, उदारीकरण, व जागतिकीकरण म्हणजेच खाउजा या संकल्पना मूळ घडू लागल्या. या खाउजा धोरणाचा पुरस्कार भारताने केल्याने शहरांप्रमाणेच ग्रामीण व्यवस्थाही जागतिकीकरणाच्या प्रभावाखाली आली. त्यामुळे पारंपरिक मूल्यांचा ढ्हास होऊन खेड्यातील लोकजीवनात आमूलाग्र बदल झाला. जागतिकीकरणोत्तर काळाने उभ्या केलेल्या अतीअर्थिकद्री आणि दंढात्मक मानसिकतेचा परिणाम ग्राम संस्कृतीवर झाला. त्यातून मोडकळीस आलेली कृषी संस्कृती व कृषी व्यवस्था नवीनच संवरांनी अधिकच शासली. देशी विदेशी बहुराष्ट्रीय कंपन्यांनी काबीज केलेल्या शेतकऱ्यांच्या जमिनी त्यातून भूमिहीन झालेला अल्पभूधारक शेतकरी, धनधांडगे, सावकार, यांच्याकडून शेतकरी वर्गावर जाणीवपूर्वक झालेले शस्त्रे परिणामी आगरी समाजही या झंझावातात अंतर्बाह्य ढवळून निघाला. या जागतिकीकरणामुळे आगरी ग्राम संस्कृतीवरही आक्रमण झाले.

आगरी बोली बोलणारा आगरी समाज फार मोठा असून. या समाजाची मूळ वस्ती ठाणे, मुंबई, रायगड व नाशिक या भागात मोठ्या प्रमाणात होती. आजही ती आहे. ठाणे आणि रायगड जिल्ह्यात मराठी नदीकाठी आणि भातखाचरांच्या ठिकाणी हा समाज बहुसंख्येने आहे. आगरी बोली ही प्राकृत कालीन मराठी आहे. आगरी बोली ही प्राकृत बोलीतीलच एक बोली आहे. तिच्यात यादवकालीन बोलीतील ज्ञानेश्वरी, विवेकमिथु, नीळाचरित्र वगैरे ग्रंथांतील शब्दांबरोबरच संस्कृत मधील शब्दांची अनेक अपभ्रंश रूपे दिमत येतात. या आगरी बोलीत विपुल असा मौखिक लोकसाहित्य भांडार आजही उपलब्ध आहे. या बरोबरच जागतिकीकरणामुळे सर्व बदललेल्या समाज वास्तवाचा वेग आगरी साहित्यिकांनीही आगरी बोलीतून घेतलेला दिमतो. प्रस्तुत शोधनिबंधातून जागतिकीकरणाच्या धोरणामुळे बदललेली आगरी कृषी संस्कृती, त्याचे ज्ञानेय आर्थिक शोषण, बदललेली आगरी मूल्य संस्कृती आणि जागतिकीकरणाच्या प्रभावाने बदललेले वर्तन व्यवहार, आगरी कवितेतून मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे.

प्रस्तावना-

जागतिकीकरण ही एक प्रक्रिया असून याद्वारे सर्वजण एकत्रित आले टीव्ही सॅटेलाइट इंटरनेट ई-मेल शिक्षण गव्हर्नन्स इत्यादी नवनव्या संकल्पना उदयास येत असून आंतरराष्ट्रीय शासन व्यवस्था विकसित होत आहे याबरोबरच प्रथा-परंपरा पोशाख राहणीमान संगीत कला चित्रपट इत्यादी मध्ये मोठ्या प्रमाणात आमूलाग्र बदल होत आहे खाजगीकरण आर्थिक उदारीकरण व जागतिकीकरण या खाउजा धोरणाचा पुरस्कार भारताने केल्याने

52. हिंदी संत साहित्य में राष्ट्रीय एकता एवं साम्प्रदायिक सदभाव

प्रा. सौ. पल्लवी भुषेन्द्र पाटील

हिंदी विभाग, पी.एन.पी कॉलेज वेष्की, अलिबाग

“आधुनिक युग में विज्ञान का बहुत अधिक प्रचार और प्रसार हो चुका है। मानव श्रम पर पहुँच गया है और अन्य ग्रहों पर पहुँचने का प्रयास कर रहा है। प्रगतीवादियों के साहित्य ने तो ईश्वर के अस्तित्व को ही नकार दिया है।” ऐसे समय में मध्यमकालीन चर्चा, ईश्वर भक्ति की चर्चा भला किसी अच्छी लगेगी। कौन पढ़ेगा इनके साहित्य को? लेकिन वे लोग भूल जाते हैं। भारतीय सन्त साहित्य केवल जीव, जगत्, ब्रम्ह, भाषा तक ही सिमट कर नहीं रहा है, अपितु वे सादे शीशु शी बने पहले आज के समय में काम आने वाली बातें भी कहता रहा है।

भारतीय सन्त साहित्य वर्तमान समय में अधिक उपयोगी एवं प्रासंगिक है। इसका कारण यह है कि भारतीय परम्परा में महान संतों का आविर्भाव एक स्थायी महत्व रखता है। सन्त साहित्य का महत्व सिर्फ आध्यात्मिक ज्ञान की उपलब्धि तक ही सीमित नहीं है, प्रत्युत उसके प्रकाश में भौतिक जीवन में ‘शुद्ध आचरण, सामाजिक सन्तुलन, भावात्मक नियंत्रण, राष्ट्रीय एकता, साम्प्रदायिक सदभावना आदि के लिए भी अद्भुत प्रेरक शक्ति निहित है। इसकी पृष्ठभूमि आध्यात्मिक दर्शन पर आधारित है।

सभी भारतीय संतों ने एक स्वर में धर्म, सत्य, अहिंसा, अस्तेय, संतोष तथा दया पर अत्यधिक जोर दिया है। कबीर में धर्मापासना की उन समस्त पद्धतियों का विरोध है जो आदमी को आदमी से दूर रखती हो, जो धर्म और जाति के नाम पर एक-दूसरे को बाँटती हो और घृणा करना सिखाती हो। कबीर के यहाँ ब्राम्हण, मूर्तिपूजा, वेद, पुराण, जाति-पाँति आदि का विरोध सबल रूप में है। आगे चलकर कई संतों ने इस बात को स्वीकारा और उसका विरोध भी किया है। भारतीय सन्त मत का मानवीय रूप यह है कि यह मनुष्य से बड़ा किसी धर्म को नहीं मानता। इसलिए कबीर ‘नाम कबीरा जाति जुलाहा’ तो कहते हैं लेकिन अपना धर्म मुसलमान होने को कहीं प्रचारित नहीं करते बल्कि कहते हैं “ना हिंदू ना मुसलमान”। वे यह कहकर अपने मानव धर्म की स्थापना करते हैं जो इन सब धर्मों से उपर है। वर्णव्यवस्था को महत्व देने वाले ब्राम्हणवाद को चुनौती देने के लिए कबीर का मार्ग प्रशस्त था। फलतः कबीर ने अपने साहित्य में ब्राम्हणत्व का गर्व करने वाले ब्राम्हणों को खुली चुनौती दी तथा उन्हें खरी खोटी सुनाने में भी नहीं हिचकिचाए। उन्होंने कहा है -

“जो ब्राम्हण ब्राम्हणी जाया।

ते आन बाट काहे नहीं आया।”

कबीर साहित्य की प्रासंगिकता शीर्षक निबन्ध डॉ. ‘शुकदेव सिंह लिखते हैं - “हिन्दू मुस्लिम साम्प्रदायिकता के खिलाफ आवाज उठाने वाले पहले सन्त, विचारक और कवि कबीर ही हैं। रुढ़ धार्मिक शास्त्रों, पूजा-उपासना सम्बन्धी जड़ताओं। मंदिर, मरिजद विषयक अंधआस्थाओं जाति-वर्ण सम्बन्धी फर्कों और तमाम तरह के भारतीय जीवन के अन्तर्विरोधों को उन्होंने निमंमता के साथ अस्वीकार कर दिया था।”

सन्त साहित्य द्वारा देश, समाज और व्यक्ति की भलाई प्रत्यक्ष या अप्रत्यक्ष रूप से अवश्य होती है। इनके उपदेश प्रेरणादायक होते हैं और मार्गदर्शक का भी काम करते हैं। सन्त साहित्य के अन्तर्गत सूरदास, तुलसीदास, जायसी और कबीर हैं। इनके अतिरिक्त नानक, दादू, भोरा सुन्दरदास, रैदास, मलूकदास, पलटूसाहब, भीखा साहब, दया साहब, सहजोबाई आदि की रचनाएँ भी

E-Banking : "Transformation from Traditional look to Digitalization"

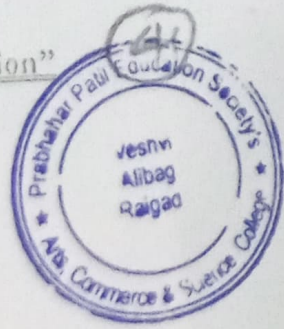
(A study on Impact and Safety especially in rural area.)

Mahesh Ravindra Bendre

Bendremahesh1612@gmail.com

(Asst. Prof. Dept. Of commerce, Prabhakar Patil Education Society's

Arts, Commerce & Science College Veshvi-Alibag)

Abstract :-

Technology has been rapidly evolving over the past several decades. The whole world is getting closer to the power of information technology. Information technology is becoming an essential element in our daily life. In this research study, the researcher has tried to find how E-Banking has occupied the place in the country, and which problems are coming at the time of spreading e-banking, and what will be done to overcome the problems arises in. In India, the trend of cashless transactions is on the rise. Alternatively, there is a huge savings in time and cost. However in rural areas, many problems such as regular electricity, regular internet facilities, illiteracy, are still facing while promoting and disseminating technology. Despite many efforts by the government for rural development, these issues are causing many problems for rapid transmission. In this research paper, an attempt has been made to study the problems and solutions to the spread of e-banking in rural areas.

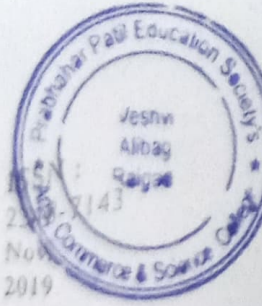
Keywords :- Cashless transaction, illiteracy, Juice jacking, awareness, ATM, Debit card, rural development

Introduction :-

Information technology has made drastic changes in human life. The use of the Internet, Web, Email, Computer etc. presented in the trade also. Various innovative techniques are used in recent times for the recent period, with many entrepreneur, professionals and run properly. In the early days, banks used to spend a lot of time and effort in conducting financial transactions. However, in view of technological advances, in recent times and the quality and development of international banks, there are huge changes in the banking sector. The modern age is the information technology, so even the bank will not be deprived of it. Modern technology is widely used in their everyday transactions. This has been changed in the banking laws and the banking transactions place automated. And from that came the concept of e-banking.

Concept :-

Among the many tools in the concept of e-banking, internet is one of the most important tools. E-banking is also known as Internet banking. Government's e-governance is closely linked to the policy and Internet-based innovation in the bank. Today, we receive hundreds of news stories on the Internet in a second. Similarly, the concept of banking emerged as a means to stimulate financial transactions in the bank. In the last decade, the concept has become so prevalent that the number of financial transactions using online banking has gone up by more than 70 %, without having to go to the bank to conduct a real transaction. Online banking has led to the development of core banking system. The development of e-banking is mainly seen in the banking sector, to save the customers time and effort of the bank. Currently, banks are offering Internet banking software at the personal and corporate level. It provides a number of services to account holders, such as checking account balances, obtaining statements, checking recent financial transactions, and transferring funds from one account to another and so on. Non-financial activities can also be done through the Internet. There are tasks like downloading financial transaction details, getting paid check photos, downloading mobile banking and application forms in a particular period, and those tasks can be easily accessed through internet banking.

Analysis of Government Plans and Schemes for Entrepreneurship Development

Prof. Mahesh Ravindra Bendre
PNP College
Veshvi-Alibag

Dr. Yogesh Vasant Patil
Research Scholar Guide

Abstract

The role of every component in economic development of the country is also very important. The development of each country depends on the economic empowerment of that country. From the rural areas to the domestic level the economic contribution of a small component is important. The contribution of the industry and entrepreneurship is worth it. Various industries, small and large, are being run by entrepreneurs. It is creating various employment opportunities. Alternatively, people's living conditions are improving and the economic situation is increasing at the domestic level. Therefore, entrepreneurs is carried out through these entrepreneurs in economic development of the country.

Keywords: Entrepreneurship, Government Scheme, Innovation, Industrialization, Opportunities.

Concept of Entrepreneurship

Individuals or entities embracing the concept of entrepreneurship are the words that assume the profits and the uncertainties or risks of the business that you are starting up.

American psychologist MacLiland has shown that the speed of industrialization of a county depend not on the use of natural resources, the management skills and the use of capital, but on the motivation and entrepreneurship of the people of that country. Finally, entrepreneurship can accelerate industrialization by making adequate use of the available tools material in the country. Therefore entrepreneurs are known as the pillars of industrialization. Since J.R. Tata was born in India, we are developing industrially today. The country's identity is known by politicians as well as be entrepreneurs. The same situation is seen in other countries, where the United State of America stands before the name Rockefeller.

It creates a strong desire for new business in the mind of interested people. That is, this quality of entrepreneurial innovation proves that any entrepreneur has the ability to do something new.

The Raigad District consist of 15 talukas. Efficient infrastructure tools, continuous financing, smooth fulfillment of the working capital, according government plans, which is leading to the creation of new entrepreneurs in the district. According to the economic survey of 2015, many entrepreneurs who have been employed in urban areas are migrating to Raigad district to do business, due to the availability of various facilities for them. By following their ideologies new entrepreneurs are being created with accurate forecasts of future results. The entrepreneur should be coordinated with the labor union, capital in the process of production, land etc. and it is gaining the knowledge of organization and coordination by attending the workshops organized by the government. From this, it is adding to the skills of how to cope with future uncertainty crises by choosing the right tools that are available and available for production.

Developing entrepreneurship is not the art of writing something on paper, but rather the art of making something new. accordingly, you need to be well managed from the point of view of coordinating the available components.

Objectives of the Study

1. To know the concept of Entrepreneurship.
2. To understand/know various schemes available for Entrepreneurship.

Research Methodology

The study is based on secondary data gathered from books, journals, government publication, government websites, scheme related prospectus by District Industry Center

Need for the Study

The entrepreneurship development program in India has an indispensable task in rural development of the country. The major drawback of the rural entrepreneurship is that, it is not being ideology about various possible key points for successful entrepreneurship. Where the entrepreneurship development takes place, population is mostly illiterate and uneducated. So education drawback is one of the major challenges for slow growth of entrepreneur.

Dr. PRINCIPAL
Pabhar Patil Education Society
Arts, Commerce & Science College
Veshvi - Alibag

*We, the Chancellor,
the Vice Chancellor and
the Members of the Management Council
and the Academic Council of the
University of Pune certify that*

*Pote Omkar Vinayak
Mother's Name Vidya
having been examined and found duly
qualified for the degree of*

Doctor of Philosophy
(Marathi)

The said degree has been conferred on him.

*In testimony whereof is set
the seal of the said University.*

**University
Of
Pune**

(Formerly
University of Poona)

**पुणे
विद्यापीठ**

आम्ही, पुणे विद्यापीठाचे कुलगुरु,
कुलगुरु आणि
व्यवस्थापन परिषद
त विद्या परिषद सदस्य,
प्रमाणित करितो की,

पोटे ओंकार विनायक
आईचे नाव : विद्या

विद्यावाचस्पति
(मराठी)

पदवीरा पात्र झाल्याबद्दल त्यांना
ही पदवी प्रदान करण्यात येत आहे.
याची साक्ष म्हणून विद्यापीठाची अधिकृत मुद्रा
येथे ओंकेत करण्यात येत आहे.

9th February 2013

AR12-00029

Vice Chancellor

कुलगुरु

बापुसाहेब नेने फाऊंडेशन

सन्मानपत्र

डॉ. ओमकार विनायक पोटे

शिक्षण :- एम. ए.(मराठी), साहित्यभूषण, पी. एच. डी.

आपला जन्म दि. १९ मार्च १९८१ रोजी रायगड जिल्ह्यातील पेण या शहरात झाला. पेण हे गाव गणपती मूर्ती घडवण्याचे माहेरघर तसेच शिक्षणासाठी देखील फार पूर्वीपासूनच ओळखले जाते. आपणही आपल्या आयुष्यात असे पी. एच. डी. पर्यंतचे शिक्षण घेत एक उत्तुंग शिखर गाठले आहेत.

आज आपण पी. एन. पी. कॉलेज, वेश्वी, अलिबाग येथे प्रभारी प्राचार्य या पदावर कार्यरत आहात याचा आम्हांला सार्थ अभिमान आहे.

आपण आपल्या जीवनात विविध अशा राज्यस्तरीय आणि जिल्हास्तरीय निबंध , कथालेखन ई. स्पर्धांमध्ये उत्तुंग असे यश संपादन केले आहात. आपली महाविद्यालयातील विविध अशा समित्यांवर नेमणूक झालेली आहे आणि या सर्व समित्यांवर आपण विशेष कामगिरी करून सर्वांचे लक्ष वेधून घेतलेत.

आपल्या या शैक्षणिक क्षेत्रातील भरीव कार्याबद्दल आम्हांला सार्थ अभिमान आहे आपल्या पुढच्या वाटचालीसाठी मनःपूर्वक शुभेच्छा.....

डॉ. श्री. मंगेश नेने
अध्यक्ष

श्री. साचिन मडाजे
सचिव

University of Pune

Declaration of Result of the Doctor of Philosophy (Ph.D.)

Pote Omkar Vinayak (पोटे ओंकार विनायक)

Mother's Name : Vidya (विद्या)

University has accepted thesis submitted by the above-mentioned candidate for award of Ph.D., as per reports of referees and examiners of open defence of the thesis. Accordingly, it is hereby notified that, the above-mentioned candidate is declared to have passed the examination of Ph. D. and has become eligible for the award of Ph. D. Degree.

RELEVANT DETAILS ARE AS UNDER:

1. Faculty : Arts & Fine Arts
2. Subject : Marathi
3. Title of the Thesis : "सुरेश भट : कवी आणि कविता"
4. Place of Research : Department of Marathi,
University of Pune,
Pune – 07.
5. Name and Address of
The Guide : Dr. Balkrushna R. Lalit
Head, Dept. of Marathi
C. T. Bora College,
Shirur, Dist. Pune
6. Date of Registration : 03rd April, 2006
7. Date of Re- Registration : 03rd April, 2011
8. Date of Declaration of
Result : 20th March, 2012

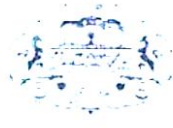
Ganeshkhind, Pune 411007

Ref. No. PGS/Ph. D. / 138

Date: 9.4.2012

S.P. 91/4113
For Controller of Examinations

University of Pune

Declaration of Result of the Doctor of Philosophy (Ph.D.)

Pote Omkar Vinayak (पोटे ओंकार विनायक)

Mother's Name : Vidya (विद्या)

University has accepted thesis submitted by the above-mentioned candidate for award of Ph.D., as per reports of referees and examiners of open defence of the thesis. Accordingly, it is hereby notified that, the above-mentioned candidate is declared to have passed the examination of Ph. D. and has become eligible for the award of Ph. D. Degree.

RELEVANT DETAILS ARE AS UNDER:

1. Faculty : Arts & Fine Arts
2. Subject : Marathi
3. Title of the Thesis : "सुरेश भट : कवी आणि कविता"
4. Place of Research : Department of Marathi,
University of Pune,
Pune – 07.
5. Name and Address of
The Guide : Dr. Balkrushna R. Lalit
Head, Dept. of Marathi
C. T. Bora College,
Shirur, Dist. Pune
6. Date of Registration : 03rd April, 2006
7. Date of Re- Registration : 03rd April, 2011
8. Date of Declaration of
Result : 20th March, 2012

Ganeshkhind, Pune 411007

Ref. No. PGS/Ph. D. / 138

Date: 9.4.2012

Stamp 914112
For Controller of Examinations

Memorandum of Understanding

BETWEEN

Vishnu Waman Thakur Charitable Trust's
Bhaskar Waman Thakur College of Science,
Yashvant Keshav Patil College of Commerce,
Vidhya Dayanand Patil College of Arts,
(VIVA College)

&

Prabhakar Patil Education Society's
Arts, Commerce & Science, Veshvi, Alibag

**तृतीय वर्ष कला - मराठी
सत्र - V (CBCS)**

**मराठी अभ्यासपत्रिका क्र. ८
आधुनिक मराठी साहित्य
(MODERN MARATHI
LITERATURE)**

विषय कोड : 97135

पा. रवींद्र कुलकर्णी प्र-कुलगुरु मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.	पा. सुहास पेडणेकर कुलगुरु मुंबई विद्यापीठ, मुंबई	पा. प्रकाश महानवर संचालक दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
---	---	--

प्रकल्प समन्वयक	: पा. अनिल बनकर कला व मानव्य शाखा प्रमुख, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था (आयडॉल), मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
अभ्यास समन्वयक व संपादक	: डॉ. सीमा मुसळे साहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था (आयडॉल), मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
लेखक	: पा. डॉ. गजानन अपिने साहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग मॉडर्न महाविद्यालय, शिवाजीनगर, पुणे.
	: पा. डॉ. मांतेस हिरेमठ सहयोगी प्राध्यापक, मराठी विभाग, देशभक्त आनंदराव बाळवंतराव नाईक आर्ट्स अँड सायन्स कॉलेज, चिखली, ता. शिराळा जि. कोल्हापूर.
	: डॉ. सीमा मुसळे साहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था (आयडॉल), मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.
	: पा. डॉ. ओमकार पोटे अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, प्रभाकर पाटील एज्युकेशन सोसायटीचे, कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, वेशी, ता. आलिबाग, जि. रायगड
	: पा. डॉ. श्यामसुंदर मिरजकर मराठी विभाग, कला, वाणिज्य महाविद्यालय, मायणी ता. खटाव, जि. सातारा.

जून २०२२, प्रथम मुद्रण, ISBN: 978-93-91735-80-7

प्रकाशक संचालक, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई - ४०००९८.
--

अक्षरजुळणी मुंबई विद्यापीठ मुद्रणालय, साताकुश, मुंबई

<p>प्रा. सुहास पेडणेकर कुलगुरु मुंबई विद्यापीठ, मुंबई</p>	<p>प्रा. प्रकाश महानवर संचालक दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.</p>
<p>प्रा. रवींद्र कुलकर्णी प कुलगुरु मुंबई विद्यापीठ, मुंबई</p>	

<p>प्रकल्प समन्वयक</p>	<p>प्रा. अनिल बनकर पलात मानव्य शाखा प्रमुख, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, आमदोज, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई.</p>
<p>अभ्यास समन्वयक व संपादक</p>	<p>डॉ. सीमा मुसळे सहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, आमदोज, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई</p>
<p>लेखक</p>	<p>प्रा. डॉ. गजानन अपिने सहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग माडंग महाविद्यालय, शिवाजीनगर, पुणे</p> <p>प्रा. डॉ. मातेश हिरेमठ सहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग, देशभक्ता आनंदराव चालकराव नाईक आर.सी.जी. सायन्स कॉलेज, चिंचवडी, ता. शिरका जि. कोल्हापूर</p> <p>डॉ. सीमा मुसळे सहाय्यक प्राध्यापक, मराठी विभाग, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, आमदोज, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई</p> <p>प्रा. डॉ. आमकार पोंटे अधिव्याख्याता, मराठी विभाग, प्रभाकर माहील एज्युकेशन सोल्युशनी वे, कला, वाणिज्य आणि विज्ञान महाविद्यालय, वेडी, ता. आठोबा, जि. रत्नागड</p> <p>प्रा. डॉ. श्यामसुंदर मिरजकर मराठी विभाग, कला, वाणिज्य महाविद्यालय, सायणी ता. रणदाव, जि. सातारा</p>

जून २०२२, प्रथम मुद्रण, ISBN: 978-93-91735-80-7

<p>प्रकाशक संचालक, दूर व मुक्त अध्ययन संस्था, मुंबई विद्यापीठ, मुंबई - ४०००९६</p>
--

<p>अक्षरजुळणी मुंबई विद्यापीठ मुद्रणालय, आमदोज, मुंबई</p>
--

तृतीय वर्ष कला - मराठी
सत्र - V (CBCS)

मराठी अभ्यासपत्रिका क्र. ८
आधुनिक मराठी साहित्य
(MODERN MARATHI
LITERATURE)

विषय कोड : 97135

Important Features of the Book

- Model Question Paper as per examination Pattern.
- For Exam - A separate section on Key Notes.

S.Y.B.Com.

MU

Sem. 3

Strictly as per new Revised Syllabus with effect from the Academic Year 2017-2018

कंपनी चिंटणिसाची कार्यपद्धती - १

Ability Enhancement Course (AEC)

शुभांगी एम्. केदारे

डॉ. माधुरी प्रकाश कांबळे

3860

h-Max Publications, Pune
Innovation Throughout

BCOMM7A Price ₹ 130/-

कंपनी चिटणिसाची कार्यपद्धती - २

प्रा. शुभांगी एम्. केदार

डॉ. माधुरी प्रकाश कांबळे

(S.Y.B.Com. University of Mumbai)

Copyright © by Author. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, copied, or stored in a retrieval system, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopy, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher.

This book is sold subject to the condition that it shall not, by the way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above.

First Printed in India : November 2017

This edition is for sale in India, Bangladesh, Bhutan, Maldives, Nepal, Pakistan, Sri Lanka and designated countries in South-East Asia. Sale and purchase of this book outside of these countries is unauthorized by the publisher.

Printed at : Image Offset, Dugane Ind. Area Survey No. 28/25, Dhayari Near Pari Company, Pune - 41, Maharashtra State, India. E-mail : rahulshahimage@gmail.com

ISBN - 978-93-87523-15-9

Published by

Tech-Max Publications

Head Office : B/5, First floor, Maniratna Complex, Taware Colony, Aranyeshwar Corner, Pune - 411 009, Maharashtra State, India

Ph : 91-20-24225065; 91-20-24217965. Fax 020-24228978.

Email : info@techmaxbooks.com, Website : www.techmaxbooks.com

Mumbai Branch Office :

Flat No. 2B, Ground floor Krishna Niwas Building,
Behind BEST Niwas Building, Near to Napoo Hall,
Chandavarkar Road, Matunga East, Mumbai 400019.

(FID : EBCOMM7) (Book Code : BCOMME7A)

Strictly as per new Revised Syllabus
with effect from the Academic Year 2017-2018

कंपनी चिंटणिसाची कार्यपद्धती - २

Skill Enhancement Course (SEC)

मुभांगी एम्. केदार

डॉ. माधुरी प्रकाश कांबळे

Important Features of the Book

- Model Question Paper as per examination Pattern.
- For Exam - A separate section on Key Notes.

BCOMME7A Price ₹ 110/-

Books are available on LIBRARY SYSTEM at all leading booksellers !!!

कंपनी चिटणिसाची कार्यपद्धती - १

प्रा. शुभांगी एम्. केदार

डॉ. माधुरी प्रकाश कांबळे.

(S.Y.B.Com. University of Mumbai)

Copyright © by Author. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, copied, or stored in a retrieval system, distributed or transmitted in any form or by any means, including photocopy, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher.

This book is sold subject to the condition that it shall not, by the way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above.

First Printed in India : June 2017

This edition is for sale in India, Bangladesh, Bhutan, Maldives, Nepal, Pakistan, Sri Lanka and designated countries in South-East Asia. Sale and purchase of this book outside of these countries is unauthorized by the publisher.

Printed at : Image Offset, Dugane Ind. Area Survey No. 28/25, Dhayari Near Pari Company, Pune - 41, Maharashtra State, India. E-mail : rahulshahimage@gmail.com

ISBN 978-93-5077-056-6

Published by

Tech-Max Publications

Head Office : B/5, First floor, Maniratna Complex, Taware Colony, Aranyeshwar Corner, Pune - 411 009, Maharashtra State, India

Ph : 91-20-24225065, 91-20-24217965. Fax 020-24228978.

Email : info@techmaxbooks.com, Website : www.techmaxbooks.com

Mumbai Branch Office :

Flat No. 2B, Ground floor Krishna Niwas Building,
Behind BEST Niwas Building, Near to Napoo Hall,
Chandavarkar Road, Matunga East, Mumbai 400019.

(FID : OBCOMM7) (Book Code : BCOMM7A)